

כל שעה פרק שני פסחים

ל"א

עין משפט נר מצוה

קנו א ב מיי פ"ג מהל' מלה הלכה יג סמג עשין מא טו"ע"ע א"ח סי' מעב סעף ה' קנו ג מיי פ"ג מהל' מלה הלכה ג סמג לפ"ן רעט טו"ע"ע י"ד סי' רזו סעף ז' ת

מתני' אלו ירקוס שאדם יואל בהן ידי חובתו בחורס ובתמכא ועבולשי' ובחרהצינא ובמרור. כולוה מפרש בגמ': כבושין. בחומץ: שלוקין. מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין: מבושלין. כדרך צישול: ומלטרפין לכוזים. אם אין לו מאחד מהן כזית אבל יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מלטרפין זה עם זה כדי לנאת ידי חובתו: וזדמאי וזמעשר ראשון נו'. אבל בטבל לא ואף על גב דמעשר ירק דרבנן הויא לה מזהה הצלה בעצירה דומיא דענין שאינו נקוב לדממן צפיריקין: גב' חסא. לטווג"א: היעניני. עשב שקורין קרישפלי"א: סמכסא. מרובי"א: אלווסא דדיקלא.

לעזי רש"י

לטווג"א (ליטווג"א). חסה. קרישפלי"א. עולש. מרובי"א. מרוביין (מן צמח). וידיל"א. קניקנת. אמרפוי"ל. דקורית (צמח). פופר"ין (פורפיר"ין). טלופח, טלף החמור (מן עשב). אלושינ"א. לענה. ליטו"ן. נולד מעשבים דמו חלב. פלדש (פלד"ש). חיוריים. פופר"ין (פורפיר"ין). טלופח. שלוי"ש. בר.

רבינו חננאל

רבינו חננאל (המשך) זרעין בערוגה אחת, ודייקין דוקא חזרת וחזרת גלין דהרייתו מין חזרת גינאה, הני הוא דליתנהו כליאם בהרי הדרי, הא חזרת ועולשין אינן דהרייתו מין מרור אינן כליאם הוו, וכי תמא הכי קתני כל מין חזרת, וכל מין עולשין, וכל מין כרישין, וכל מין כוסבר, וכל מין חרדל, וכל מין דלעת, אלו כולן ביהודי נזרעין בערוגה, והא רב הוא דאמר זוגות וזוגות שניני, כלומר חזרת וחזרת גלין הנז זוג, ועולשין ועולשין שדה זוג אחד, כרישין וכרישי שדה זוג אחד, כי האי גונא זוגות וזוגות כפני עצמן אינן כליאם, הא כולוה בהרדי כליאם נזרעין דקאמר רבה בר רב הונא כהילכתא אחד מין כלומר אם בא לזרען בערוגה אחת נוהן לכל אחד ואחד כדי בעברתו שלא יהא זרע אחד זוג מגבול חברו שכל אחד מן כפני עצמו הוא.

אצוותא דדיקלא. ז"ל דהוי מין זרעיס^א דהא לקמן אמרינן מה מלה מין זרעיס אף מרור מין זרעיס^א: **ואימא** הידרוף בי מצה וכו'. צפ' לולב הגזול (סופה דף לז): פריך גבי דהס ואימא הידרוף אמר אצני דרכי' דרכי נועס ופ"ה ללא הוי נועס כיון דהוי סס המות לבהמה הכא נמי ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי אצל קשה לרשב"א לעיל אמר דהידרופמי כשר למרור וצפוק אלו טרפות (מולין דף נח): משמע דהוי סס המות לבהמה דלמר צהמה שאכלה הידרופמי כשרה ופריך היינו הידרופמי היינו סס המות ומשני מרי גזוני סס המות: ערוגה

אף עסווס וטורא ומר ירואר א"ל ר' יוסי עסווס וטורא^א אחד הוא ומר זה הוא ירואר תני דבי ר' (ר') שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרהצינא ובהדרופין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן^א ר' אילעא אומר משום ר' יהודה אף ערקבלים וחזרתו על כל תלמודיו ובקשתו לי חבר לוא מצאתי וכשבאתי לפני ר"א בן יעקב הודה לרברי^א ר' יהודה אומר כל שיש לו שרף ר' יוחנן בן ברוקה אומר כל שפניו מכספין אחרים אומרים [כל] ירק מר יש לו שרף ופניו מכספין א"ר יוחנן מרברי כולן גלמד ירק מר יש לו שרף ופניו מכספין אומר רב הונא הלכה באחרים רבינא אישכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר^א אמרירתא א"ל מאי דעתך דמרירין טפי והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא^א מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחא רחמנא עילוון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה א"ל הדרי בי א"ל רב רחומי לאבבי ממאי דהאי מרור מין ירק הוא אימא מרירתא דכופיא דומיא דמצה מה מצה גידולי קרקע אף מרור גידולי קרקע ואימא הידרוף דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ואימא הרזיפו דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר א"ל רבה בר רב חנין לאבבי אימא מרור חד מרורים כתיב ואימא מרורים תרי דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולן נזרעין בערוגה אחת למימרא דלית בהו משום כליאם מתיב רבא^א חזרת וחזרת גלין עולשין ועולשין שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והרמוצה אינם כליאם זה בזה חזרת וחזרת גלין אין חזרת ועולשין לא וכי תמא כולוהו בהרדי קתני להו והא אמר רב זוגות וזוגות קתני מאי נזרעין דאמר רב נזרעין כהלכתן כהלכתן תנינא ערוגה

מתני' ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא ובחרהצינא ובעולשין ובמרור^א ויוצאין בהן בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלה שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שנמלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו: גב' חזרת חסא עולשין הינדבי תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמה חררהצינא אמר רשב"ל אצוותא דדיקלא ובמרור מרירתא תני בר קפרא אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בעולשין ובתמכא בחרהצינא בחרהצינא ובחזרין רב יהודה אומר אף עולשין שדה ועולשין גינה וחזרת עולשין גינה וחזרת הא תנא לה רישא הכי קאמר אף עולשין שדה כעולשין גינה וחזרת רבי מאיר אומר

אף עסווס וטורא ומר ירואר א"ל ר' יוסי עסווס וטורא^א אחד הוא ומר זה הוא ירואר תני דבי ר' (ר') שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרהצינא ובהדרופין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן^א ר' אילעא אומר משום ר' יהודה אף ערקבלים וחזרתו על כל תלמודיו ובקשתו לי חבר לוא מצאתי וכשבאתי לפני ר"א בן יעקב הודה לרברי^א ר' יהודה אומר כל שיש לו שרף ר' יוחנן בן ברוקה אומר כל שפניו מכספין אחרים אומרים [כל] ירק מר יש לו שרף ופניו מכספין א"ר יוחנן מרברי כולן גלמד ירק מר יש לו שרף ופניו מכספין אומר רב הונא הלכה באחרים רבינא אישכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר^א אמרירתא א"ל מאי דעתך דמרירין טפי והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא^א מצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחא רחמנא עילוון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה א"ל הדרי בי א"ל רב רחומי לאבבי ממאי דהאי מרור מין ירק הוא אימא מרירתא דכופיא דומיא דמצה מה מצה גידולי קרקע אף מרור גידולי קרקע ואימא הידרוף דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ואימא הרזיפו דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר א"ל רבה בר רב חנין לאבבי אימא מרור חד מרורים כתיב ואימא מרורים תרי דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולן נזרעין בערוגה אחת למימרא דלית בהו משום כליאם מתיב רבא^א חזרת וחזרת גלין עולשין ועולשין שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והרמוצה אינם כליאם זה בזה חזרת וחזרת גלין אין חזרת ועולשין לא וכי תמא כולוהו בהרדי קתני להו והא אמר רב זוגות וזוגות קתני מאי נזרעין דאמר רב נזרעין כהלכתן כהלכתן תנינא ערוגה

הוא הגדל וכרך סביב לדקל שקורין וידיל"א: מררי"א. אמרפוי"ל והיא פופר"ין: חרהלין. לא אימפרש שמו: ובחזרין. חזרת: עולשי שדה. אע"ג דיש להן עם לווי הרי הן כעולשי גינה: עסווס וטורא ומר ירואר. מיני ירקות: הידרופין. יש מפרשין אלושינ"א: חזרת גליס. שם לווי הוא: ערקלנין. מפרש סוף פ' שני דעירובין: אלווסא חרתימא הוא סביב גדול ועב ומין לענמן הוא: וחורשי על כל סלמדין. של ר' אליעזר ובקשמי לי חצר לסייעני ששמע דבר זה מפיו ולא מאלמאי: שרף. כשפוקתין^א אטו כמקום חיתוכו יואל ממנו שרף לבן כחלב וקורין לייטו"ן: מכספין. אינו ירוק מאד ככרמי אלא פלד"ש: כל ירק מר. תרווייהו איתי ליה יש לו שרף ופניו מכספין והן הן סימני מרור: מדברי גולן. כל המפרשין שמות הירקות כגון ממני ומנא דבר קפרא ורבי יהודה ור' מאיר ומנא דבי שמואל מולן למקו ששמרו יש לו שרף ופניו מכספין שכל הירקות הללו רואין אלו פניו הסימנין האלו: אמרי"א. פופר"ץ: והא. אן רישא דכולהו חזרת תנן: ומנא דבי שמואל נמי חזרת תנא דרישא אלמא היא קמיני לכולהו: מלוה בחזרת. כדמפרש טעמא כדכדבא ור' יונתן: מאי חסא. מאי טעמא קרינן ליה חסא משום דזכר הוא דחס קרימנא עלן אלמא להכי קיימא: למה נמשלו כמרור. דכתיב (שמות ה) וימכרו את חייהם: סחילה רכה. בתמילה נשמעבדו להן ע"י שר שיהו שוכרין אותן: מרור סופו קשה. הקלח שלו מתקשה עתן: הדרי צי. לא אוסיף עוד: מרירתא דכופיא. מרה של דג ששמו כן: יי מלה. שהרי הוקשו: פירדוף. ען שהמתיק צו משה את מי מרה ואמרין (בסוטה) ומלילתא פרשם שגלן נס בתוך נס שהוא היה מר והוא הידרוף: הרזיפו. מין זרע וסס המות לבהמה הוא: הרזיפו אינו ינקח בכסף מעשר דלמינו פרי מאכל ואנן אובלל צעינן דומיא דליין ושכר ובקר ואלן דכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך וגו': ואימא מרור חד. מינא הוא מהנך ירקות ולאו כל הני אלא מר שצוקן: כרישי. כרמי כרישין של גינה: כרישי שדה. שלווי"ש: והרמוצה. מין דלעת הוא ומסכת גרים (דף נה). מפ' קרא קרקחואי: אינן כליאם זה עם זה. אע"ג שיש עם לווי לנאת אינו כליאם בחצירו: חזרת בחזרת גלין. וכן עולשין בעולשי השדה (זוגות וזוגות כמו שהן שנויין): וכי סימא כולוהו כהדי הדדי קתני. דככל הני קאמר דאינן כליאם זה בזה חזרת עולשין וכרישין: זוגות וזוגות. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דאין כליאם זה בזה אבל חזרת בעולשין לא: מאי. כולן נזרעין בערוגה אחת דלמר רב לעיל מרעין כהלכתן קא אמר כדי שלא יינקו זה מזה כגון חמשה זרעוין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדמתן במסכת שבת (דף פד):

מוסף רש"י

אף ערקבלים. סס מרור (ערובין כג).

מוסף תוספות

א. עשב הגדל סביב הדקל. מוס' סוכה יג. ואינו גדול מה הדקל. מוס' סוכה יג. ה"לש.

רבינו חננאל

מתני' ואילו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח וכו'. חזרת חסא, עולשין חרבי, תמכא כן שמה, וחרהצינא אטו דדיקלא, מרור מרירתא. אמר רבי יוחנן מרברי כולן נמי לרבי ירק מר יש לו שרף ופניו מכספין. אמר רב הונא הלכה באחרים דאמרי ירק מר ופניו מכספין ויש לו שרף ופניו מכספין. אמר רב הונא בריה דרבא הוה מהדר אמרירתא דבריא, אמר ליה רבינא מאי דעתך דמרירין טפי, והא אן חזרת תנן, וכן תאני בר קפרא ר' שמואל חזרת, ואמר ר' אושעיא מצוה בחזרת וכו'. אמר ליה הדרי. בי ש"מ דכולי עלמא מצוה בחזרת דהיא חסא. אימא מרירתא דכופיא. יי ש"מ שאומר המרה של בהמה. ויש מי שאומר מרה של דג ששמו כופיא. והיא שיבוטא, והוא קוליס האספנין. ורחינן בעינן מרור גידולי קרקע כמפז, דהא הקישו הכתוב על מצות ומרורים. פי הדורין הרפוא. ואסיקנא מרורים כתיב מינין הרבה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות ששנינו, כגון חזרת ועולשין ותמכה וחרהצינא וכיוצא בהן, שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח משום מרור, כולן נזרעין בערוגה אחת. דייקנן מינה כי אלו כולן מין אחד הן ואין בהן משום כליאם. ומתיב רבא עליה חזרת וחזרת גלין, עולשין ועולשי שדה, כרישין כו', ואמרין בסופה כולן

הכסף בכל אשר תאווה נפשך וגו': ואימא מרור חד. מינא הוא מהנך ירקות ולאו כל הני אלא מר שצוקן: כרישי. כרמי כרישין של גינה: כרישי שדה. שלווי"ש: והרמוצה. מין דלעת הוא ומסכת גרים (דף נה). מפ' קרא קרקחואי: אינן כליאם זה עם זה. אע"ג שיש עם לווי לנאת אינו כליאם בחצירו: חזרת בחזרת גלין. וכן עולשין בעולשי השדה (זוגות וזוגות כמו שהן שנויין): וכי סימא כולוהו כהדי הדדי קתני. דככל הני קאמר דאינן כליאם זה בזה חזרת עולשין וכרישין: זוגות וזוגות. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דאין כליאם זה בזה אבל חזרת בעולשין לא: מאי. כולן נזרעין בערוגה אחת דלמר רב לעיל מרעין כהלכתן קא אמר כדי שלא יינקו זה מזה כגון חמשה זרעוין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדמתן במסכת שבת (דף פד):